

مذاکره؛ تنها راه باقی مانده

پرستو بهرامی راد

روزنامه‌نگار

کمتر از دو هفته دیگر دونالد ترامپ وارد کاخ سفید می‌شود. از زمانی که پیروزی او در انتخابات ۲۰۲۲ قطعی شد، رزمزه‌هایی پیرامون آغاز مذاکرات میان ایران و آمریکا مطرح شده است. در همین مدت، اخبار ضد و نقیضی در این خصوص منتشر شده که بسیاری از آن‌ها تکذیب شده‌اند. اولین بار خبری مبنی بر دیدار تیم ایران با ایلان ماسک در نیویورک مخابره شد. تهران به سرعت این خبر را تکذیب کرد. پس از مدتی، خبری منتشر شد مبنی بر ارسال پیامی از سوی آمریکا به ایران از طریق عمان. این خبر نیز در جریان سفر سید بدر البوسعدی، وزیر امور خارجه عمان، به تهران توسط سیدعباس عراقچی تکذیب شد. در کنار این اخبار پرحاشیه، اظهارنظرهای مختلفی نیز درباره آغاز مذاکرات جدید میان ایران و آمریکا از سوی مقامات دو کشور مطرح شده است. محمدجواد ظریف، معاون راهبردی رئیس‌جمهوری، جندی پیش در نشریه فارین افروز نوشته بود که جمهوری اسلامی ایران آماده مذاکره است. از جمله با آمریکا. همچنین علی لاریجانی خطاب به ترامپ گفته بود که اگر آمریکا تنها با سلاح هسته‌ای مخالف است، باید شروط ایران را برای رسیدن به توافق جدید بپذیرد. کمال خرازی، رئیس شورای راهبردی سیاست خارجی، نیز در گفت‌وگو با شبکه المیادین اعلام کرد که ایران آماده گفت‌وگوست و گام‌های خود را بر اساس سیاست‌های دولت ترامپ بر خواهد داشت. عباس عراقچی، وزیر امور خارجه، نیز بیان کرد که ایران همچنان منتظر تصمیم طرف‌هایی است که با آن‌ها وارد مذاکره شده است؛ طرف‌هایی که متشکل از سه کشور اروپایی، چین، روسیه، و همچنین آمریکاست که پیش‌تر از برجام خارج شد. وی تأکید کرد: «آماده‌ایم وارد مذاکرات شرافتمندانه بر اساس احترام و منافع متقابل شویم. دونالد ترامپ نیز بارها در دوران انتخابات از تلاش برای به نتیجه رساندن مذاکرات با تهران سخن گفته است. وی در دوره پیشین ریاست جمهوری خود نیز اعلام کرده بود که به دنبال توافق جدید با ایران است. در حقیقت، شرایط ایران در داخل و منطقه به سمتی حرکت کرده که بهترین راه، بازگشت به میز مذاکره است. همچنین وضعیت منطقه احتمالاً دولت جدید آمریکا را به سمت توافقی با ایران سوق خواهد داد تا از شدت گرفتن تنش‌ها جلوگیری کند. به‌تازگی علی عبدالعلی‌زاده، نماینده ویژه رئیس‌جمهور، گفته است: «من در انتخابات هم گفتم باید با آقای ترامپ مذاکره کنیم. نمی‌شود که مسائل کشور را معلق نگه داشت؛ بنابراین باید شرافتمندانه حرف بزیم و از منافع ملی دفاع کنیم. ما از همان زمان تبلیغات انتخاباتی هم گفتیم طرفدار مذاکره هستیم. مجموع حاکمیت نظام هم به مذاکره رودر رو رسیده است.» این اظهارات نیز، منتشر شد. این خبر موجب شگمانه‌زنی‌ها درباره تغییر میانجی میان تهران و واشینگتن مطرح‌شده بود. حال، زاپن در زمان ریاست جمهوری حسن روحانی نیز تلاش کرده بود میانجی میان تهران و دولت ترامپ باشد. از سوی دیگر، سفر اخیر وزیر خارجه عمان به تهران و رزمزه‌های انتقال پیام میان دو کشور، همچنان می‌تواند نشان دهنده نقش میانجی‌گری سنتی عمان باشد. اما همان‌طور که در زمان مذاکرات احیای برجام نیز بارها مطرح شد، مذاکره مستقیم با آمریکا احتمالاً می‌تواند بسیاری از مسائل را به سرعت به سمت حل و فصل پیش ببرد؛ همان‌گونه که این رویکرد در سرانجام رسیدن پرونده برجام مؤثر بود. در هر حال، فعال شدن مکانیسم ماشه یکی از ابزارهای اصلی اروپا برای فشار به ایران به شمار می‌رود. پس از صدور قطعنامه دوم در سال جاری، احتمال فعال شدن این مکانیسم افزایش یافته است. همچنین با بازگشت دونالد ترامپ به کاخ سفید در آینده نزدیک، نگرانی‌ها درباره تحولات سیاسی و اقتصادی ایران شدت گرفته است. ترامپ که پیش‌تر سیاست فشار حداکثری علیه ایران را در پیش گرفته بود، بارها بر لزوم سخت‌گیری بیشتر علیه ایران تأکید کرده است. اگر میز مذاکره ادامه شکل نگیرد، این روند احتمالاً با قدرت بیشتری ادامه خواهد یافت. برخی گمانه‌زنی‌ها درباره سیاست‌های جدید ترامپ در قبال ایران مطرح شده است. گفته می‌شود او به دنبال مذاکره با ایران است، اما این مذاکرات تنها به برنامه هسته‌ای محدود نخواهد شد و موضوعات گسترده‌تری را شامل خواهد شد. شرایط جدید روندی را رقم زده است که احتمالاً باید منتظر آغاز مذاکرات تازه‌ای با رویکردی نو باشیم. در این شرایط، دیپلماسی و مذاکره می‌توانند بهترین گزینه برای مدیریت بحران باشند. اگر این روند عملی نشود، احتمال فعال شدن مکانیسم ماشه (اسنپ‌بک) و حتی خروج ایران از پیمان آن‌پی‌تی، پرونده‌ها بطور برجام‌وارد مرحله‌ای خطرناک خواهد کرد. علاوه بر این، سیاست فشار حداکثری ترامپ فشار بیشتری بر اقتصاد ضعیف ایران وارد خواهد کرد.

حسن بهشتی پور در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

ایران باید از روزنه‌های موجود

برای لغو تحریم‌ها استفاده کند

تصمیم‌گیری درباره مذاکرات تحت تأثیر

فضاسازی‌های داخلی نباشد

۹۰ درصد مذاکراتی که در دنیا انجام می‌شود بدون

اعتماد صورت می‌گیرد

آرمان ملی - احسان انصاری: در حالی که تنها چند روز تا آغاز رسمی دوران دوم ریاست جمهوری دونالد ترامپ در آمریکا باقی مانده در روزهای اخیر افرادی مانند ظریف، عراقچی و بقایی سخنگوی وزارت خارجه از آمادگی ایران برای مذاکره سخن گفته‌اند. در این بین صحبت‌های محمدجواد ظریف معاون راهبردی رئیس‌جمهور قابل توجه بوده که گفت: «اگر در داخل و دنیا، دنبال بازی حذقی برویم حذف خواهیم شد. جامعه تک‌صدایی جامعه‌ای مرده است، دنیای تک‌صدایی هم دنیایی مرده است. عده‌ای در دنیا به زور اسلحه می‌خواهند تک‌صدایی را حاکم کنند، بپذیریم که آمریکا هم نتوانست در جامعه بین‌المللی صداهای مخالف را ساکت کند، ما هنوز هستیم، به ما فشار آمده است، اما هستیم.» به نظر می‌رسد معادلات پیرامون مذاکرات ایران و غرب در حال تغییر است. «آرمان ملی» برای تحلیل و بررسی احتمال تغییر و تحولات مولفه‌های مختلف درباره مذاکرات با حسن بهشتی پور تحلیلگر روابط بین‌الملل گفت‌وگو کرده است.

◀ در روزهای اخیر ظریف، عراقچی و بقایی سخگویی وزارت خارجه به شکل‌های مختلف درباره آمادگی برای مذاکره صحبت کرده‌اند. در چنین شرایطی و با توجه به اینکه در چند روز آینده ترامپ به صورت رسمی به عنوان رئیس‌جمهور آمریکا کار خود را آغاز می‌کند چشم‌انداز پیش‌روی مذاکرات چگونه خواهد بود؟

مذاکره و گفت‌وگو می‌تواند بسیاری از گره‌ها را باز کند و راه‌های تازه‌ای را پیش‌روی طرفین قرار دهد که شاید پیش از این تصور نمی‌شد. با این همه هر گفت‌وگویی از جایی شروع می‌شود که پیش از آن توافقاتی صورت گرفته است. در توافق طرفی برای برجام مسائل مورد توافق وجود دارد که می‌تواند مبنای خوبی برای مذاکرات آینده باشد. هرچند ایران و آمریکا انتقاداتی به این توافق دارند اما موارد اشتراکی زیادی نیز وجود دارد که می‌توان به سمت آنها حرکت کرد و در نهایت به حل مشکلات پرداخت. یکی از مهم‌ترین مواردی که از منظر دو طرف با اهمیت است مساله عدم اشاعه سلاح هسته‌ای است. نقطه مشترک دوم این است که ایران و طرف مقابل هر دو به این جهت‌بندی رسیده‌اند که می‌توانند به جای نزاع، موضوعات را از طریق گفت‌وگو و دیپلماسی حل کنند. برجام نمونه پیروزی دیپلماسی است هرچند که برخی معتقدند که اجرای آن به‌طور کامل محقق نشد اما پول‌هایی که طی مراحل مختلف به واسطه این توافق کشور وارد شد، نشان دهنده جنبه‌های مثبت این توافق بود. با این حال اختلاف نظرهایی میان دو طرف وجود دارد. به عنوان مثال غرب غنی‌سازی اورانیوم را تهدیدی علیه خود می‌داند. با این همه با تکیه بر اشتراک‌هایی می‌توان به نتیجه دست یافت. در این زمینه چند مولفه را باید به‌طور همزمان در نظر گرفت. مولفه‌هایی چون استراتژی ایران، تحولات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای مانند جنگ روسیه و اوکراین و جنایات اسرائیل در غزه، لبنان و سوریه. واقعیت این است که طول تاریخ شاهد بوده‌ایم که دموکرات‌ها، جنگ‌هایی را آغاز کرده‌اند و جمهوری خواهان آنها را به پایان رسانده‌اند و برعکس، شناخت بافت درون حاکمیت و افراد کابینه‌آقای ترامپ برای تحلیل رفتارهای آنها بسیار اهمیت دارد. اما نباید این موضوع را به قدری برجسته کرد که تصور کنیم اگر کابینه‌آقای ترامپ شامل هفت یا هشت تندرو است، هیچ راهی برای گفت‌وگو و مذاکره باقی نخواهد ماند.

◀ ترامپ در حالی به ایران برای مذاکره پیام داده که با توجه به وضعیت اقتصادی ایران به احتمال زیاد با مطالبات بیشتر از مسائل هسته‌ای وارد مذاکرات خواهد شد. آیا در چنین شرایطی هم می‌توان به نتیجه‌گیری در مذاکرات خوشبین بود؟

در جهان سیاست‌گاهی اوقات اتفاقاتی رخ می‌دهد که به هر دلیلی، مطابق پیش‌بینی‌ها نیست. در این حالت باید فارغ از اینکه چه کسی مسئول و یا مقصر است، در مورد نقاط قوت و ضعف بازنگری کرد. باید فارغ از جوسازی‌های جناحی، گروهی و سیاسی و با توجه به منافع ملی ارزیابی دقیقی از شرایط انجام شود تا یک طرح دقیق و چارچوب‌دار برای آینده به دست‌آید. باید توجه داشت وزارت خارجه در اجرات تأثیرگذار است، اما سیاست‌گذار نیست، چراکه سیاست‌ها توسط شورای عالی امنیت ملی اتخاذ می‌شود و تمام مصوبات این شورا طبق اصل ۱۷۶ قانون اساسی، زمانی لازم‌الاجرا می‌شود که رهبر انقلاب آن را تأیید کرده باشند. بنابراین ما باید انتظارات خود را در سطح مقدرات و امکانات وزارت خارجه قرار دهیم. موضوع چگونگی پایان دادن به تحریم‌ها مساله مهمی است. در این ارتباط دیدگاهی وجود دارد مبنی بر اینکه مشکلات ساختاری و اقتصادی ایران ربطی به تحریم‌ها

بهشتی پور معتقد است: «واقعیت این است که ۹۰ درصد مذاکراتی که در دنیا انجام می‌شود بدون اعتماد صورت می‌گیرد. مذاکره می‌شود تا اعتماد به دست‌آید، اما اعتمادی حاصل نمی‌شود، چراکه در محاسبات بین‌المللی هیچ تضمینی وجود ندارد. افرادی که می‌گویند تضمین نگرفته‌ایم اشتباه می‌گویند، چرا که اصلاً چنین چیزی وجود ندارد و فقط یک توافق دوطرفه می‌تواند اعتماد را شکل دهد. ما باید به مذاکره کننده خودمان اعتماد داشته باشیم. در دوره‌های قبل مذاکره کنندگان خودمان را بی‌اعتبار می‌کردیم. ما نباید در مورد داشتن تضمین برای توافق بین کشورها دچار خطای شناختی شویم. روابط بین‌الملل کلانتری یا قوه قضائیه ندارد که تضمینی برای اجرای توافق وجود داشته باشد. ما تنها می‌توانیم به توافق‌ها تا زمانی که دو طرف خود را ملزم به اجرای آن می‌دانند اعتماد کنیم. نباید تصور کنیم که توافق‌ها ابدی و غیرقابل تغییر هستند.» در ادامه ما حاصل این گفت‌وگو را می‌خوانید.

همچنان روزنه امید هر چند کوچک برای تعامل و رایزنی وجود دارد، مشروط به اینکه اراده کافی هم وجود داشته باشد. به عبارت دیگر می‌توان با توجه به منافع ملی به برخی رویکردها نگاه دوباره داشت و با توجه به تغییر در شرایط بین‌المللی و منطقه‌ای، رویکرد دیگری در نظر گرفت و سیاست جدیدی را دنبال کرد. آنچه مهم است توجه به مساله عزت ملی است که نباید دچار خدشه شود. متأسفانه، در درون کشور چنان جو سنگینی وجود دارد که حتی برای رایزنی ساده نیز فضاسازی منفی می‌شود. هیچ تردید نیست که بنا به شرایط، اگر مذاکره و تعامل کم‌هزینه باشد، منافع ملی ما را تأمین کند. بهتر از راه‌های دیگر است. شواهد و قرائن نشان می‌دهد تنش‌ها افزایش خواهد یافت. شخصاً امیدوارم که به سمت راه‌حلی‌هایی برویم که نشان دهنده رویکرد اصولی ما در تأمین منافع ملی باشد. البته باید تأکید کرد که لازم است ایران همه سناریوهای احتمالی را در نظر بگیرد و قبل از هر چیز باید نسبت به روشن شدن تکلیف آمریکا، در کشور وحدت نظر شکل گرفته باشد.

◀ حضور ترامپ در کاخ سفید، چه تأثیری در فرایند مذاکرات ایران و غرب خواهد داشت؟ آیا با آمدن ترامپ مذاکرات به سمت دیگری خواهد رفت؟

توقف مذاکره ایران با اروپایی‌ها به خاطر ترامپ یا بایدن نبوده است. این وقفه از سوی اروپایی‌ها ایجاد شد. آنها با نگاه به مسائل داخلی کشورشان، به غلط تصور می‌کردند که کشور با مشکلات حاد دیگری شده و تلقی ساده‌انگارانه آنها این بود که احتمالاً داستان به‌طور کلی تغییر می‌کند. اما دیدند که چنین نظری چقدر دور از واقعیت بوده است. سپس دنبال موارد دیگر رفتند و موضوع موشک را تهدیدی امنیتی علیه خودشان عنوان کردند. اروپایی‌ها جنگ اوکراین را تهدید امنیتی برای خودشان می‌بینند. چنانکه امنیت انرژی و مواد غذایی را هم در خطر دیده‌اند و از نظر آن‌ها این موضوع بسیار مهم است. با وجود اینکه ایران بارها اعلام کرده موشکی در اختیار روسیه قرار نداده، اما کشورهای اروپایی انگشت اتهام را به سمت ما نشانه رفته‌اند. این مسائل هیچ‌کدام ارتباطی به ترامپ نداشته و حتی اگر هریس هم به کاخ سفید می‌آمد، باز هم این حرف‌ها را مطرح می‌کردند. اگر قرار باشد مذاکره می‌بکنند، بی‌تردید مسأله کمک به روسیه را به میان می‌کشند. برای اینکه یک مذاکره به سرانجام برسد، هر یک از طرف‌ها باید موضوع را از سمت طرف مقابل هم ببینند. در این صورت درک روشنی از موضوع پدید می‌آید. اینکه اهداف جمهوری اسلامی چیست و می‌خواهد با مذاکره به چه اهدافی برسد؟ طرف مقابل در مذاکره اهداف چیست و در این زمینه راه حل برد-برد چیست؟ چون اگر آن‌ها مکانیسم ماشه را فعال کنند، هر دو طرف متضرر خواهند شد. فعال شدن مکانیسم ماشه به ضرر ایران خواهد بود، چون فشار بیشتری به کشور وارد می‌شود. از طرف دیگر اروپایی‌ها هم ضرر خواهند کرد، چون ایران به‌طور قطع به فعالیت‌های جدی‌تر وارد می‌شود و حتی ممکن است دلیل قانع‌کننده خروج از NPT حرکت کند و در آن صورت ارتباط قانع‌کننده در دست خواهد داشت. همه این اتفاق‌ها ممکن است در شرایطی روی دهد که امکان رسیدن به توافقی که هر دو سمت ماجرا رضایت داشته باشند، وجود داشته است. ایران بارها عنوان کرده که دنبال سلاح هسته‌ای نیست و طرف مقابل هم به چنین موضوعی نمی‌تواند فکر کند و همه این‌ها منوط به طرف آمریکایی است چون نشان داده اگر ما با طرف اروپایی هم کار را پیش ببریم و توافق کنیم او می‌تواند این توافق را دچار مشکل کند.

وزارت خارجه سیاست‌گذار نیست، چراکه

سیاست‌ها توسط شورای عالی امنیت

ملی اتخاذ می‌شود و تمام مصوبات این

شورا طبق اصل ۱۷۶ قانون اساسی، با تأیید

رهبر انقلاب لازم‌الاجرامی شود

تلنگر

هزینه-فایده مداحی‌های سیاسی

از منافع جریان‌ی

تا آسیب‌های اساسی

دو مداح جوان که از قضا اسم و رسمی هم ندارد در روزهای اخیر، با بیان اظهارات نسنجیده چنان برای مملکت هزینه تراشی کرده‌اند که هیچ بعید نیست کار به تخریب روابط ایران با آذربایجان و ترکیه برسد، یا در این وضعیت حساس که کشور با هزار و یک مشکل داخلی و خارجی مواجه است؛ با چالش تقابل شیعه و سنی نیز مواجه شود.

◀ عصبانیت علی‌اف

داستان از اینجا شروع شد که یک مداح جوان در مراسم نسبتاً جدیدی تحت عنوان عزاداری چالدوران و در حضور امام جمعه اردبیل «رجب طیب اردوغان»، رئیس‌جمهور ترکیه و الهام علی‌اف، رئیس‌جمهور آذربایجان را «حرام‌زاده و حرام‌لقمه» خواند و در کلامی توهمین آمیز گفت که «خانواده‌اش را در یک قمار چند میلیارد دلاری با اسرائیلی‌ها رهن گذاشته بود!» صداسیما نیز در اقدامی عجیب این مراسم را پخش کرد! همان‌طور که انتظار می‌رفت این قضیه با واکنش جدی طرف مقابل مواجه شد. آذربایجان کاردار ایران را خواست و الهام علی‌اف، رئیس‌جمهور این کشور هم در موضعی تند به موضوع واکنش نشان داد.

◀ در رقم!

جنگال دوم، اما در رقم ایجاد شد. در روزهای اخیر ویدئویی از یک مداح در حیاتی در قم منتشر شد که مداح آن با استفاده از الفاظ توهمین آمیز به مولوی عبدالحمید، امام جمعه اهل سنت زاهدان اهانت می‌کرد! این اظهارات نیز با واکنش‌های بسیاری در سیستان و بلوچستان و سراسر کشور همراه شد. نمایندگان ایرانشهر و سزوان در مجلس تذکراتی دادند و مولوی عبدالحمید نیز گفت: «ما به توهمین و فحش جواب نمی‌دهیم، اما تهمت را بی‌پاسخ نمی‌گذاریم.» او در خطبه‌های نماز جمعه این توهمین را «شیع» و مخالف تعالیم اسلامی توصیف کرد و خواهان برخورد قضائی با این مداح شد. کار تا آنجا پیش رفت که دادستان عمومی و انقلاب زاهدان فرد از دستگیری این فرد وحدت و هنجار شکن خبر داد و گفت که بزودی به زاهدان منتقل می‌شود.

◀ خشت اول

در پی این واکنش‌ها و جنگالی که به راه افتاده، اما لازم است که یک بار دیگر موضوع ورود مداحان به مسائل سیاسی مورد توجه قرار بگیرد. ساده‌ترین دل‌پیش هم این است که هزینه تراشی این رویه، روزبه‌روز بیشتر شده و به مرحله غیرقابل جبران نزدیک است. شاید آن وقتی که اهنگران و کوبیتی‌پور با آن نوحه‌های پر شور جوانان را به جبهه‌های جنگ فرامی‌خوانند؛ ورود مداحان به مسائل روز مملکت کارکرد داشت و کسی هم تصور نمی‌کرد که کار به جایی برسد که رئیس‌جمهور کشور همسایه برای تغییر یک امام جمعه در ایران تعیین تکلیف کند. احتمالاً وقتی این اکبر ناطق نوری در جریان رقابت‌های انتخاباتی سال ۷۶ مداحان مشهور آن دوره به مهمان کرد هم فکر نمی‌کرد که نه خودش رئیس‌جمهور شود و نه مداحان سیاست را رها نکنند. ورود مداحان به سیاست، اما به دو گروه مزه مکرد و از دوم خرداد به بعد شدت گرفت. گروه اول مداحان بودند که هرچه تندتر حرف زده و به طیف اصلاح‌طلب و بعد‌ها هم اعتدال‌گرا؛ تاختند، بیشتر معروف شدند. گروه دوم، اما طیف‌های سیاسی حامی این مداحان بودند که یک بلندگوفوی برای بیان حرف‌های خود پیدا کرده بودند و خاصه آن دورانی که در قدرت نبودند، حرف خود را از زبان همین مداحان بیان کردند. نتیجه ورود مداحان به سیاست در نیمه دوم دهه هفتاد تخریب خاتمی و مرحوم هاشمی بود. هزینه‌ساز بودن این رویکرد، اما از همان ماکرام به برخی مداحان تذکر داده و تأکید کرد که «مجالس عزاداری را به انحراف نکنانید» یکی از سیاسی‌ترین مداحان یعنی حاج منصور ارضی شاکعی شد و پاسخ داد که «می‌خواهند به مداحان گیر بدهند، اگر به ما دستور دهند نخوانید، دیگر نمی‌خوانیم، اگر به مداحان بگویند اعتصاب کنید، مداحان هم کار را روی زمین می‌گذارند و مجالس شمامی می‌خواند.»

◀ مرحله خطر

انتخابات مجلس دهم که رسید مداحان آن قدری قدرت گرفته بودند که از چیزی جلودارشان نبود. در دولت روحانی هم دست مداحان حسابی باز بود. سوزه هم به قدر کافی داشتند و از همین دوره بود که به بهانه مخالفت با برجام و مذاکره پای در عرصه سیاست خارجی گذاشتند. شاهدش آن مداحی معروف میثم مطیعی در روز عید فکر که می‌خواند: «باز تحریم جدیدی به سنارفت که رفت. جسم برجام چوروحش به فنارفت که رفت.» مثال‌های بسیاری از ورود مداحان به مسائل سیاسی وجود دارد که قصد اشاره به همه آنها نداریم. مساله قابل توجه و مهم این است که در همه آنچه مداحان در سال‌های گذشته گفته و حاشیه‌هایی که ساخته‌اند حول محور مسائل جریانی بوده است. مسائلی که با یک عذرخواهی، یک گلایه، یک نامه، یک تذکره و... قابل حل و فصل بوده است. جنگال آفرینی‌های مداحان که پیش از این حتی قابل نادیده گرفتن بود، اکنون وارد مرحله جدیدی شده است.